

ROVVILTNEMNDENE I REGION 4 og 5

Vedlegg 1 til:

- Fellessak 3/21: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i 2021/2022
- Fellessak 4/21: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen i 2022

Kunnskapsgrunnlag

Innhold

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser	2
1.1. Regelverk	2
1.2. Politiske føringer	5
1.3. Relevante domsavgjørelser	6
2. Beregnet effekt av beskatning.....	7
3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2020/2021.....	8
3.1. Helnorske revir	10
3.2. Grenserevir med størst andel areal i Norge	15
3.3. Grenserevir med størst andel areal i Sverige	18
3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2020/2021	19
4. Beitedyr	20
4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen	20
4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen.....	20
5. Skadehistorikk	21
5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen	21
5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen.....	22

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser

1.1. Regelverk

Sekretariatet refererer utdrag fra hhv. naturmangfoldloven og rovviltforskriften under som ansees å være relevant for saksutredningen.

1. Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft 1. juli 2009. Loven gir omfattende bestemmelser for forvaltningen av naturens mangfold. Forskrift om forvaltning av rovvilt er hjemlet i viltloven og naturmangfoldlovens bestemmelser gir føringer for vedtak som gjelder forvaltning av rovvilt. Noen av de viktigste bestemmelsene gjengis under.

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8. (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9. (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10. (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 12. (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

§ 18. (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk b) for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fisk, vann eller annen eiendom.

- c) for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning.

Vedtak etter første ledd bokstav a til f kan bare treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte. Det skal ved vurdering av uttak av rovvilt etter første ledd bokstav c legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd.

II. Forskrift om forvaltning av rovvilt

Følgende bestemmelser med tilhørende kommentarer gjelder definisjoner, bestandsmål, vurdering av hvorvidt de regionale nemndene har myndighet til å fatte vedtak og fastsetting av kvote for lisensfelling av ulv:

§ 2. (Definisjoner)

- g. Lisensfelling: Felling av et bestemt antall individer av en viltart med hjemmel i naturmangfoldloven § 18 første ledd b) og c), der kvoten er fastsatt av offentlig myndighet og det kreves at jegeren er registrert som lisensjeger i Jegerregisteret for å kunne delta.

§ 3 Nasjonale bestandsmål og bestandsovervåking

I Norge skal det årlig være 65 ynglinger av gaupe, 39 ynglinger av jerv og 13 ynglinger av bjørn. Det skal være 4–6 årlige ynglinger av ulv. 3 av disse skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Ynglinger utenfor ulvesonen skal medregnes. Der en del av reviret ligger i Sverige skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5.

Kommentarer til § 3, første ledd:

(...) At bestandsmålet for ulv er fastsatt som et intervallmål på 4–6 årlige ynglinger av ulv (der 3 ynglinger skal være helnorske) gir forvaltningsmyndighetene et ekstra handlingsrom når vedtak om uttak skal fattes. Forhold som omfanget av ulovlig felling og innavlsnivå vil være viktige i vurderingen av om man skal legge seg høyt eller lavt innenfor intervallet. Intervallmålet vil også gjøre det enklere med dialog og samarbeid med svenske myndigheter om forvaltning av ulv i grenserevir.

Uavhengig av bestandsmålet må imidlertid de alminnelige vilkårene for felling være oppfylt, dvs. at felling bare tillates dersom hjemmelsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 18, første ledd, bokstav b og c er oppfylt, felling ikke truer bestandens overlevelse og det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning. (...)

Som tidligere skal man søke å oppnå bestandsmålet for ulv innenfor ulvesonen. Terskelen for felling innenfor forvaltningsområdet vil være høyere enn utenfor forvaltningsområdet. Når bestandsmålet for ulv er nådd, dvs. når det foreligger minst 4 ynglinger av ulv, der ynglinger i grenserevir teller med en faktor på 0,5, og revirene for minst 3 av disse i sin helhet ligger i Norge, har rovviltnemndene myndighet til å fatte vedtak om kvote for skadefelling eller lisensfelling av ulv, jf. forskriften § 7, § 8 og § 10.

§ 7. Generelle bestemmelser om vedtak fattet av rovviltnemnden

Rovviltnemnden har myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11 når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen, jf. forskriften § 4. Nemndens myndighet skal for ulv baseres på de siste dokumenterte data om siste års ynglinger fra Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt, jf. forskriften § 3 tredje ledd. Rovviltnemndens vedtak skal bygge på den regionale forvaltningsplanen

for rovvilt, data om biologiske og bestandsmessige forhold og om skade- og konfliktsituasjonen, jf. forskriften § 3 tredje ledd og § 6. (...)

Etter at vedtak om kvote for felling er fattet etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11, skal irregulær avgang av rovvilt innenfor regionen belastes den kvote som er bestemt av rovviltnemnden.

Kommentarer til § 7, annet ledd:

Annet ledd regulerer hva rovviltnemnden skal legge vekt på ved vedtak om kvote for betinget skadefelling, lisensfelling og kvotejakt på gaupe og antall dyr som kan felles ved slik felling eller jakt. Ved vurdering av felling eller jakt skal rovviltnemnden gjøre en samlet vurdering av bestandens status og forventede utvikling og sannsynliggjøre at bestanden etter neste yngling fortsatt vil oppfylle det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Kravet til presisjon i forvaltningsvedtak både med hensyn til bruk av skadefellingstillatelser og kvotejakt/lisensfelling øker jo nærmere ned mot de nasjonale bestandsmålene den aktuelle rovviltart forvaltes.

For ulv vil dette innebære at rovviltnemnden ikke kan fatte vedtak om felling innenfor en familiegruppe eller et revirmarkerende par dersom den «norske» del av ulvebestanden ikke består av mer enn tre helnorske familiegrupper/revirmarkerende par og fire familiegrupper/revirmarkerende par totalt inkludert grenserevir. Om det i tillegg til disse familiegruppene eller revirmarkerende parene er dokumentert ytterligere revirmarkerende par eller familiegrupper som forventes å bringe antallet ynglinger over det nasjonale måltallet, må rovviltnemndene drøfte seg frem til i hvilken grad det skal tillates en ny etablering kontra å beholde de eksisterende familiegruppene eller revirmarkerende parene som grunnlaget for neste yngling. (...)

§ 10. Kvote for lisensfelling på gaupe, jerv, bjørn og ulv

Dersom vilkårene i forskriften § 7 er oppfylt, kan en rovviltnemnd fatte vedtak om kvote for lisensfelling for å begrense veksten og/eller utbredelsen av en bestand av gaupe, jerv, bjørn og ulv. Felling kan bare gjennomføres dersom det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om geografisk differensiert forvaltning.

Vedtaket etter første ledd som gjelder ulv i regionene 4 og 5 skal fattes av rovviltnemndene i disse to regionene i fellesskap.

1.2. Politiske føringer

Stortinget behandlet i juni 2016 [stortingsmelding 21 \(2015-2016\) om Ulv i norsk natur](#). Det ble besluttet følgende:

- Bestandsmålet for ulv i Norge skal være 4–6 ynglinger per år, hvorav 3 skal være helnorske ynglinger, også ynglinger utenfor ulvesonen teller med. Ynglinger i grenserevir skal telle med på en faktor på 0,5.
- Prinsippet om geografisk differensiert forvaltning (soneforvaltning) videreføres.

Videre er prinsippene i rovviltforlikene av 2004 og 2011 lagt til grunn for forvaltning av ulv i norsk natur. Flertallet i Energi- og miljøkomiteen har i sin [innstilling nr. 257 L \(2016-2017\)](#) påpekt at en tydelig soneforvaltning (geografisk differensiert forvaltning) er i samsvar med føringene i rovviltforlikene av 2004 og 2011.

Det er en målsetting at ulvbestanden skal forvaltes slik at den ligger så nær det nasjonalt fastsatte bestandsmålet som mulig. Samtidig skal ulv forvaltes innenfor rammene av Bernkonvensjonen og andre bestemmelser i naturmangfoldloven.

Stortingsmeldingen viderefører felles retningslinjer mellom Norge og Sverige knyttet til ivaretagelse av genetisk verdifulle individer. Her er det gitt felles definisjon på genetisk verdifulle individer og flere aktuelle tiltak. Det er også beskrevet begrensninger i mulighetene til fullt ut å ivareta ethvert genetisk individ. Disse retningslinjene ligger til grunn for norsk forvaltning av ulv.

Under følger utdrag av de felles retningslinjene forvaltning av genetisk verdifulle individer i den skandinaviske ulvepopulasjonen:

«Dagens skandinaviske ulvestamme er relativt liten og isolert fra andre populasjoner. Små populasjoner av dyr eller planter har økt risiko for å dø ut på grunn av genetiske forhold. Disse problemene blir større jo færre individer populasjonen består av, jo mer isolert populasjonen er og jo smalere genetisk base den har (antall grunnleggere av populasjonen). For alle disse tre faktorene har den skandinaviske ulvepopulasjonen dårlige forutsetninger, og det er derfor enighet mellom norske og svenske myndigheter om at tiltak er nødvendig for å bedre den genetiske situasjonen for den skandinaviske ulvepopulasjonen»

«Aktuelle felles tiltak for genetisk verdifulle individer; ... De ulver som er definert som genetisk verdifulle skal så langt mulig unntas fra skadefelling/skydds jakt og lisensfelling/licensjakt. I de tilfeller genetisk verdifulle individer registreres i Norge, men der kriteriene for felling er til stede, skal svenske myndigheter kontaktes for å vurdere muligheten for å flytte individet til Sverige som et alternativ til felling.

Begrensninger; ... Genetisk status for individene skal tillegges betydelig vekt ved vurdering om felling/jakt. Dette er likevel ikke til hinder for felling av slike individer der de samlede kriteriene for felling er oppfylt, og der andre tiltak er vurdert og konsekvensene for den skandinaviske ulvepopulasjonen er drøftet.»

1.3. Relevante domsavgjørrelser

Høyesterett avsa den 26. Mars 2021 dom i sak om tre ulike vedtak fattet av Klima- og miljødepartementet (KLD) om lisensfelling av ulv. To av de aktuelle vedtakene gjaldt felling av flokkene i Osdalen og Julussa, med hovedsakelig tilhold utenfor ulvesonen. Det tredje vedtaket gjaldt felling av streifende ulv utenfor ulvesonen. Høyesterett kom til at alle de tre vedtakene måtte kjennes gyldige, og at Staten derfor måtte gis fullt medhold. Rovviltnemndene (og KLD i klagesakene) har i de påfølgende årene fattet vedtak om lisensfelling av ulv basert på den samme grunnleggende forståelsen av lovgrunnlag, faktagrunnlag og politiske føringer. Dommen er derfor svært relevant for videre avgjørelser som gjelder uttak av ulv, også innenfor ulvesonen. Deler av dommen er referert i våre vurderinger i begge saksframleggene.

NOAH – for dyrs rettigheter har stevnet Staten ved KLD over vedtak av 31. desember 2019 om lisensfelling av Letjenna-reviret innenfor ulvesonen. Ulvene i reviret ble felt i januar 2020. Saken ble behandlet i Oslo Tingrett første uken i juni, og det ble avsagt dom i saken den 7. juli 2021. Oslo Tingrett kom i sin domsavgjørelse til at Statens vedtak om lisensfelling av Letjenna-reviret er ugyldig. Ankefristen for dommen løper fortsatt, og dommen er ikke rettskraftig.

2. Beregnet effekt av beskatning

I rapporten «[Beräkningar av beskattning av den Skandinaviska vargpopulationen 2022](#)», har Skandulv beregnet hvor stor populasjonsstørrelsen vil være høsten 2022 med ulike beskatningsnivå. Det er ikke gjort en egen beregning for den norske delen av populasjonen. Fordi den norske delbestanden utgjør en så liten andel av den totale skandinaviske bestanden, ville resultatene ved en slik beregning blitt svært usikre.

Ut ifra beregningene som er gjort for den svenske delbestanden og den skandinaviske bestanden samlet, gjøres det imidlertid en vurdering av hvordan ulike beskatningsnivåer påvirker muligheten for å oppnå målene for bestandsstørrelser i Norge og Sverige.

Ved beregning av antallet dyr i den svenske delbestanden og den samlede skandinaviske bestanden, utgår man fra antallet ynglinger multiplisert med en faktor på 10. (norsk delbestand alene beregnes ved å telle alle individer i felt). Dersom man ut fra denne beregningsmåten legger sammen bestandsmålene i Sverige og Norge, utgjør dette en samlet bestand på 340-360 individer.

Et uttak på 42 ulver i Sverige i perioden 1. oktober 2021 til 30. September 2022 er beregnet å gi en bestandsstørrelse på 417 (median) individer i Sverige, med en risiko på 10% for at den svenske delbestanden havner under 300 individer (referanseverdien for gynnsam bevarandestatus). På samme måte er den Skandinaviske bestanden beregnet å ligge på 483 individer med et samlet uttak på 80 individer i Norge og Sverige, med en risiko på 10 % for å bringe den samlede bestanden under 360 individer (referanseverdien for svensk delbestand pluss øvre del av det norske bestandsmålet).

Ut fra dette kan det utledes at dersom det gjøres et uttak på 42 ulver i Sverige, er det rom for et uttak på 38 ulver i Norge med 10 % risiko for å bringe den samlede bestanden under 360 individer. Dersom målet er å opprettholde en stabil skandinavisk bestand, kan det med de samme forutsetningene felles totalt 75 individer, der 55 av disse kan felles i Sverige dersom målet er å opprettholde den svenske delbestanden på samme nivå.

Disse tallene inkluderer alt uttak i perioden 1. mai 2021 til 30. September 2022, og gjelder derfor det samlede antallet ulver som kan felles gjennom lisensfelling 2021/22 samt ulver som felles ved skadefelling somrene 2021 og 2022.

Det er en viss usikkerhet knyttet til beregningene, noe som vises i relativt store spenn i antallet individer innenfor konfidensintervallene. Det mest sannsynlige antallet ligger likevel rundt de beregnede middelverdiene.

3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2020/2021

Data over år for de ulike revirene er sammenstilt og oversendt fra Rovdata til Statsforvalteren. Det er også hentet ut data fra rapporten « [Bestandsovervåking av ulv vinteren 2020-2021](#) ».

Kartlag over revirgrenser fra Høgskolen i Innlandet er brukt som utgangspunkt til å avgrense områder for datainnhenting per revir. Informasjon om beitedyr er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2019/2020, samt informasjon innhentet i 2020 fra landbruksforvaltningen i kommunene. Det er også brukt informasjon om lokalisering av landbrukseiendommer (driftsentere), fra Landbruksregisteret. Revirgrenser er usikre, og det er derfor brukt grove områdeavgrensninger som inkluderer reviområdet og tilgrensende områder. Tall på brukere og beitedyr er svært omtrentlig, og gir et grovt bilde på beitedyrsituasjonen i et avgrenset område tilknyttet det enkelte revir.

I oversikten under oppgis det innavlskoeffisient, og det er den beregnede innavlsgraden dersom det registrerte lederparet i reviret får valper i 2021. Videre brukes begrepene F1, F2 og F3 som indikere om individet er hhv. 1., 2. eller 3. generasjons avkom av en finsk-russisk immigrant (F0).

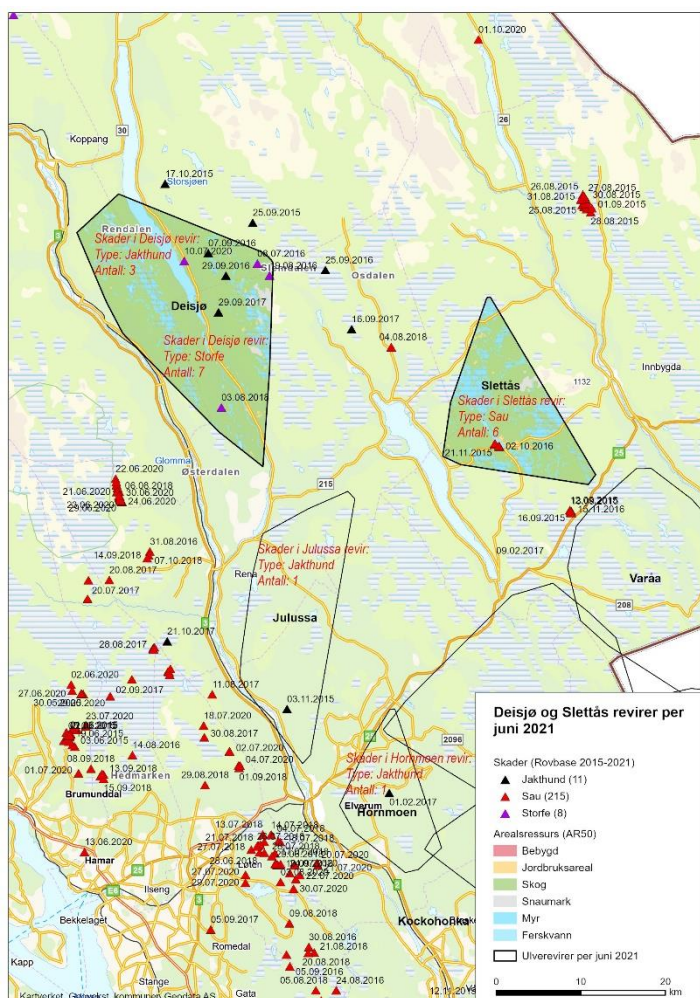
3.1. Helnorske revir

Slettås

Status 2020/2021: Revirmarkerende par (uten yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021. Innavlskoeffisient: 0,204.

Slettåsreviret ble registrert første gang vinteren 2009/2010 som revirmarkerende par. Fra 2010/2011 ble det registrert årlig yngling i reviret til 2017/2018, mens det etter det ikke har vært registrert yngling i Slettås. Reviret ble registrert som grenserevir i 2013 - 2017, med majoriteten av leveområdet i Norge. Etter det har det vært registrert som et helnorskt revir. Slettåsreviret ble tatt ut under lisensfelling vinteren 2019 (2 individer ble felt). I 2019/2020 ble det registrert et nytt revirmarkerende par i området (begge de revirmarkerende dyrene var nye individer). I 2020/2021 er det samme revirmarkerende par som er i området som i 2019/2020. Det er ikke registrert yngling i reviret i 2020.

Slettåsparet bruker områder i Trysil og noe i Åmot kommuner. I og rundt reviriområdet er det omtrent 18 foretak med beitedyr, hvorav 16 med til sammen rundt 770 storfe og 510 sau. Alt av sau og det meste av storfe går på inngjerdede arealer, men det går enkelte storfebesetninger fritt på utmark ved Osen og Slettås. To storfebesetninger i Slettås har gjort tilpasninger i tilknytning til beite og ulveproblematikk (inngjerding av utmark, nattkveer og radiobjeller). Foretakene med sau mottar tilskudd for flytting av sau til andre utmarksbeiteområder i beiteprioriterte område og hjemmebeite.

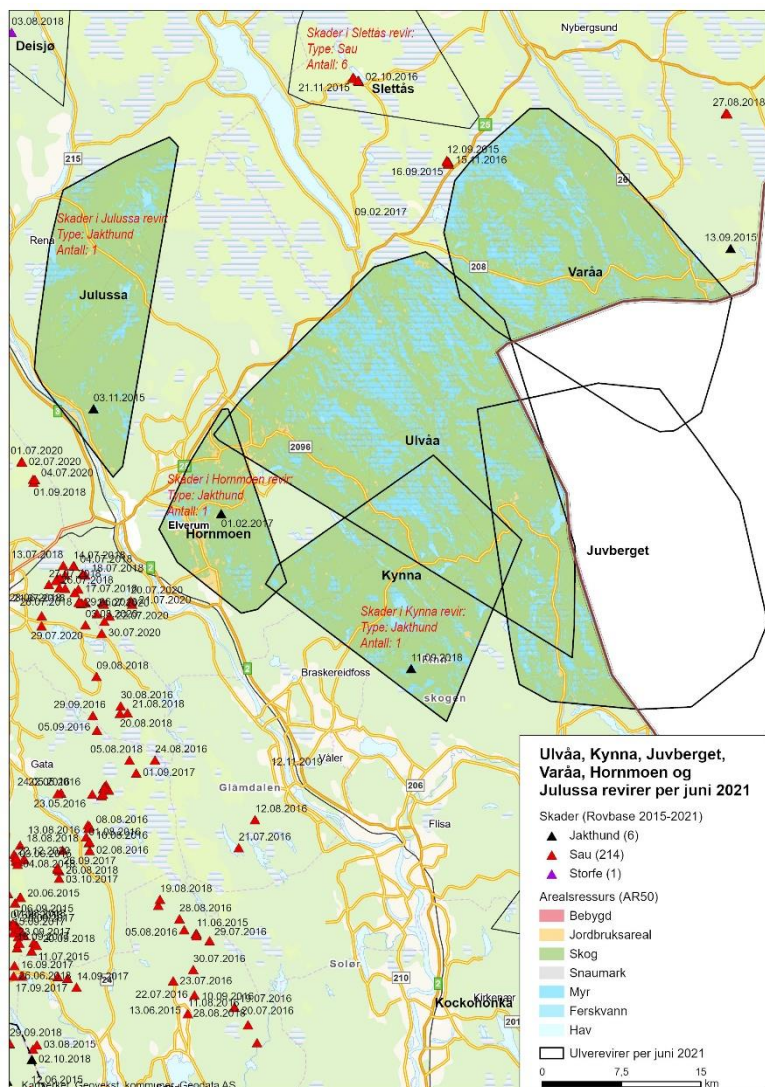
Figur 2: Detaljkart over Slettås-reviret og områdebruken til tidligere Deisjø-reviret (se figur 1 og 7 for nåværende områdebruk for dette reviret), med informasjon om skader per revir og totalt i kartutsnittet.

Julussa

Status 2020/2021: Revirmarkerende par (uten yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021. Innavlskoeffisient: 0,236.

Reviret ble første gang registrert med nåværende parkonstellasjon i 2020/2021. Det er en lengre historikk med ulverevir med navnet Julussa. Tidligere ble navnet brukt på revir som lå lenger nord (nord for Rena), men områdebruken til det nye paret er mye av den samme som revirene Letjenja og Hernes tidligere benyttet i Elverum og Åmot kommuner (mellom Osensjøen og Glomma sør for Rena).

I og rundt reviriområdet er det omtrent 25 foretak med beitedyr (14 med storfe, 10 med sau og 1 med sau og storfe) med til sammen rundt 960 sau og i underkant av 1200 storfe. Alt av sau og hoveddelen av storfe går på inngjerdede arealer, mens det går noen storfebesetninger fritt på utmark øst for fv. 2142. i Elverum kommune samt sør i Åmot kommune. Flere av foretakene med sau mottar tilskudd til hjemmebeite, og noen slipper sau fritt på utmark vest for Glomma utenfor ulvesonen.

Figur 3: Detaljkart over revirene Ulvåa, Juvberget, Varåa, Hornmoen og Julussa med informasjon om skader per revir og totalt i kartutsnittet. Kartet viser også Kynnareviret som ble felt under lisensfelling vinteren 2020.

Hornmoen

Status 2020/2021: Familiegruppe (med yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021 (7 individer). Innavlskoeffisient: 0,285.

Hornmoen ble første gang registrert i 2019/2020, som et revirmarkerende par der begge individene i paret var nye individer. I 2020/2021 er det registrert en ny hann i reviret. Det er dokumentert yngling i 2020.

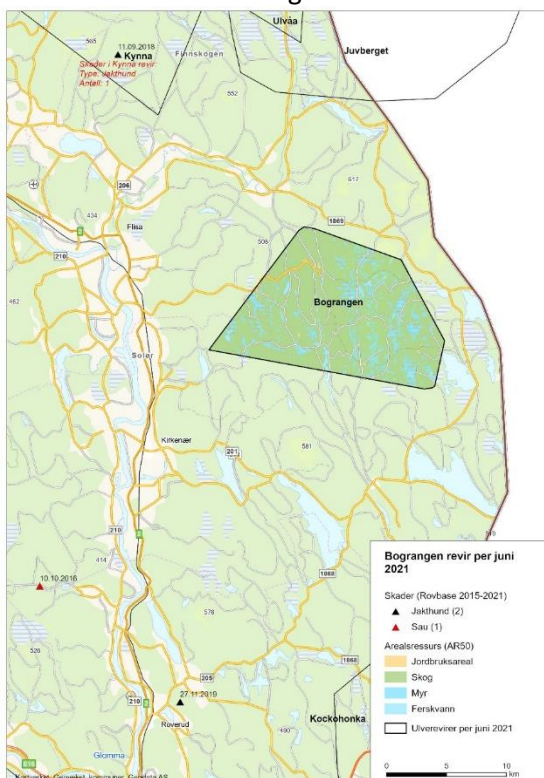
Paret bruker et forholdsvis lite område i Elverum kommune. Hornmoenreviret overlapper delvis med Ulvåareviret, og bruker også deler av området som tidligere ble brukt av Kynna-reviret. I og rundt reviområdet er det omtrent 7 foretak med beitedyr (5 brukere med storfe, 1 med sau og 1 med sau og storfe) med til sammen rundt 550 storfe og 40 sau. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer i innmark og utmark, blant annet innenfor større inngjerdede beiteområder ved Starmoen. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite i området. Det er meldt om uro i storfeflokker grunnet ulv i området.

Bogranken

Status 2020/2021: Familiegruppe (med yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021 (4 individer). Innavlskoeffisienten: 0,274.

Reviret ble første gang registrert i 2017/2018. Hovedandelen av reviret lå i 2018/2019 i Sverige, men ble registrert med størst areal i Norge i 2019/2020. I 2018/2019 ble det registrert ny tisper i reviret, og i 2019/20 ny hann. Det er dokumentert yngling i reviret i 2020, og reviret er i 2020/2021 registrert som et helnorsk revir.

Bogranken bruker områder i deler av Grue og Åsnes kommuner. I og rundt reviområdet er det omtrent 12 foretak med beitedyr (10 med storfe og 1 med sau, samt 1 med både sau og storfe) med til sammen ca. 120 sau og i overkant av 800 storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Figur 4: Detaljkart over reviret Bogranken med informasjon om skader per revir og totalt i kartutsnittet.

Mangen

Status 2020/2021: Familiegruppe (med yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021 (7 individer). Innavlskoeffisient: 0,349.

Mangen-reviret ble registrert for første gang i 2013/2014 som et usikkert revirmarkerende par. Påfølgende vinter ble det registrert og dokumentert et revirmarkerende par i området, men da av andre dyr. Videre ble det for første gang registrert yngling i reviret i 2015/2016. Etter dette ble hannen byttet ut med en ny hann, som har vært i reviret siden. Vinteren 2018/2019 ble det ikke registrert ledertispe i reviret, mens det i 2019/2020 ble registrert en ny tisper som fortsatt har tilhold i reviret. Leveområdet for reviret har i alle år vært i sin helhet innenfor Norges grenser.

Det ble i 2020 dokumentert to jakthunder tatt av ulv i Nes kommune (nær Vestre Tresjøen den 18.12. og Skipsteinshøgda den 10.10.), i området brukt av Svarthusparet og i nærheten av Aurskog-reviret, tett opp til Mangen-reviret. Det er ikke mulig å knytte de dokumenterte skadene til enkeltrevir.

Mangen-reviret bruker områder i Sør-Odal, Kongsvinger og Eidskog i Innlandet og deler av Aurskog-Høland og Nes kommuner i Viken. Reviret ligger tett inntil/overlapper delvis med områder brukt av Sotsjø-paret (nytt revirmarkerende par i 2020/2021) og områder brukt av Deisjø-paret (radiomerket ulvepar som ble flyttet fra Deisjø-området i Hedmark, hannen er finsk-russisk innvandrer - F0).

I og rundt reviriområdet er det 4 foretak med beitedyr (3 brukere med sau og en bruker med storfe) med til sammen omlag 190 storfe og 130 sau. I tillegg er det flere driftsenheter i og rundt Årnes med hovedsakelig storfe og noen få besetninger med sau. Det går ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Enkelte foretak med sau har besetningene sine innenfor rovviltavvisende gjerder. Det er innvilget tilskudd til rovdryrsikring av gjerder til to sauebesetninger nær Årnes i 2020, grunnet flere observasjoner av ulv i nærheten av beiteområdene (det er ikke mulig å knytte ulveobservasjonene til enkeltrevirer i området).

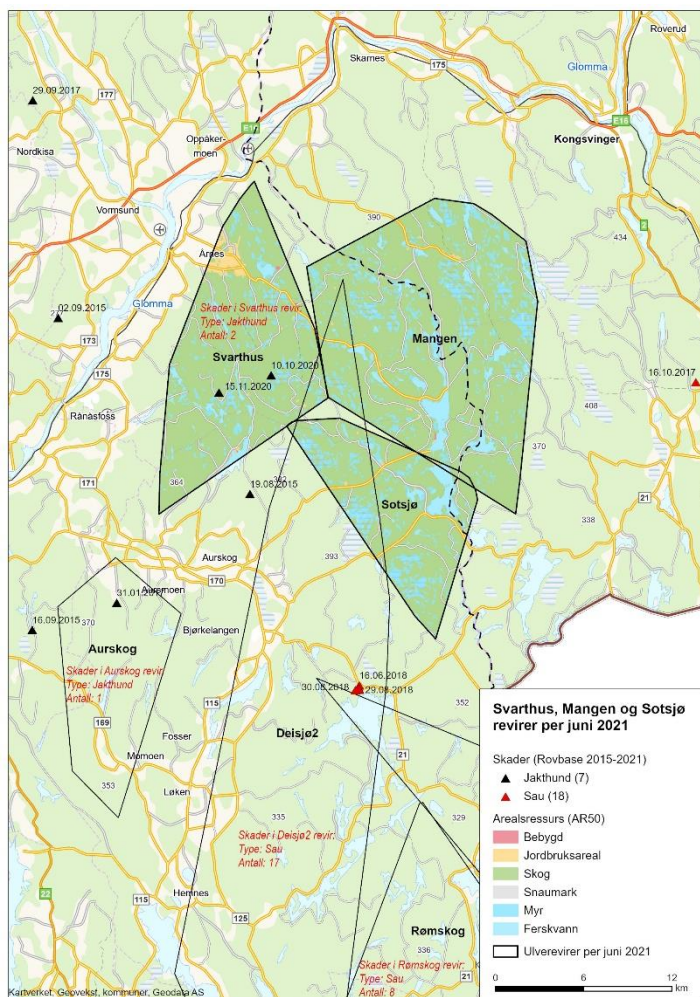
Sotsjøen

Status 2020/2021: Revirmarkerende par (uten yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2020/2021. Innavlskoeffisient: 0,288.

Reviret ble første gang registrert i 2016/2017. Det har vært forskjellige parkonstellasjoner, men i 2017/2018 og 2018/2019 var det samme lederpar i reviret og de ynglet i 2018. I 2019/2020 ble det ikke registrert revirmarkerende par i reviret, mens det i 2020/2021 er registrert et nytt revirmarkerende par. Reviret er tidligere registrert som både helnorsk og grenserevir, men er i 2020/2021 registrert som et helnorsk revirmarkerende par uten yngling.

Reviret bruker områder hovedsakelig i Aurskog-Høland kommune. Reviret bruker områder mellom revirene Mangen og Deisjø.

Det er ikke beitedyr i området, men det er beitedyr i omkringliggende områder. Se for øvrig omtale av beitebruk for revirene Mangen og Deisjø.

Figur 5: Detaljkart over revirene Mangen og Sotsjø med informasjon om skader per revir og skader totalt i kartutsnittet. Kartet viser også Svarthusreviret som ble felt vinteren 2020.

Deisjø

Status 2020/2021: Revirmarkerende par som ble flyttet fra Østerdalen til et område sør for E18 og vest for Glomma i Østfold i januar 2021 (se figur 1). Bakgrunnen for flyttingen fra Østerdalen var at reviret til paret lå delvis utenfor ulvesonen og at hannen i paret er en innvandrer (F0) fra den finsk-russiske ulvebestanden som er viktig å ta vare på for å bedre den genetiske situasjonen i den skandinaviske ulvebestanden. Den 3. januar ble dyrene bedøvd, radiomerket og flyttet til et område sør for E18 og vest for Glomma i Østfold. Etter noe tid på vandring har paret slått seg ned i et område nord for E18 og øst for Glomma, innenfor ulvesonen. Innnavlskoeffisient: 0

Reviret bruker områder hovedsakelig i Aurskog-Høland kommune, men har også vært registrert i Marker, Nes og Indre Østfold kommuner. Reviret overlapper delvis/grenser til revirene Rømskog, Mangen og Sotsjøen.

I og rundt revirområdet er det omtrent 40 foretak med beitedyr (20 med sau og 20 med storfe) med til sammen i underkant av 2000 sau og i overkant av 1000 storfe. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Flere foretak har besetningene sine innenfor rovviltavvisende gjerder.

3.2. Grenserevir med størst andel areal i Norge

Ulvåa

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2020 (9 individer). Innnavlskoeffisient: 0,213.

Paret ble registrert første gang i 2019/2020. Begge dyrene i det revirmarkerende paret var nye individer. Det ble ikke registrert yngling i 2019. I 2020/2021 er reviret registrert som en familiegruppe på 10 individer med yngling i 2020. Det er radiomerket individ(er) i reviret i regi av forskningsprosjektet Grensevilt.

På norsk side bruker Ulvåa-reviret bruker områder innenfor ulvesonen i hovedsakelig Elverum, Våler og Åsnes kommuner, og noe areal sør i Trysil kommune. Deler av reviriområdet er områder som tidligere ble brukt av Kynna-reviret. Ulvåareviret grenser/overlapper delvis med Hornmoen-reviret og Juvberget-reviret.

I og rundt reviriområdet er det omtrent 5 foretak med til sammen i underkant av 300 storfe. Det meste av beitedyr går på inngjerdede arealer, men det går noe storfe fritt på utmark i reviriområdet, sør for rv 25 i Elverum kommune.

Varåa

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2020 (10 individer). Innnavlskoeffisient: 0,223.

Det revirmarkerende paret i Varåareviret ble første gang registrert i 2015/2016 med hele sitt leveområde i Norge. I 2016/2017 ble det paret registrert både på norsk og svensk side (grenserevir) og det ble i samme periode registrert yngling i reviret. I 2017/2018 var det en ny parkonstellasjon som hadde inntatt reviret, disse ynglet samme sesong. I 2018/2019 ble paret registrert som revirmarkerende par i grenserevir, mens det ble registrert yngling igjen i 2019/2020. I 2020/2021 er Varåa registrert som en familiegruppe i grenserevir med yngling i 2020. Til sammen ble det registrert 10 individer i reviret i 2020/2021. Det er radiomerket individ(er) i reviret i regi av forskningsprosjektet Grensevilt.

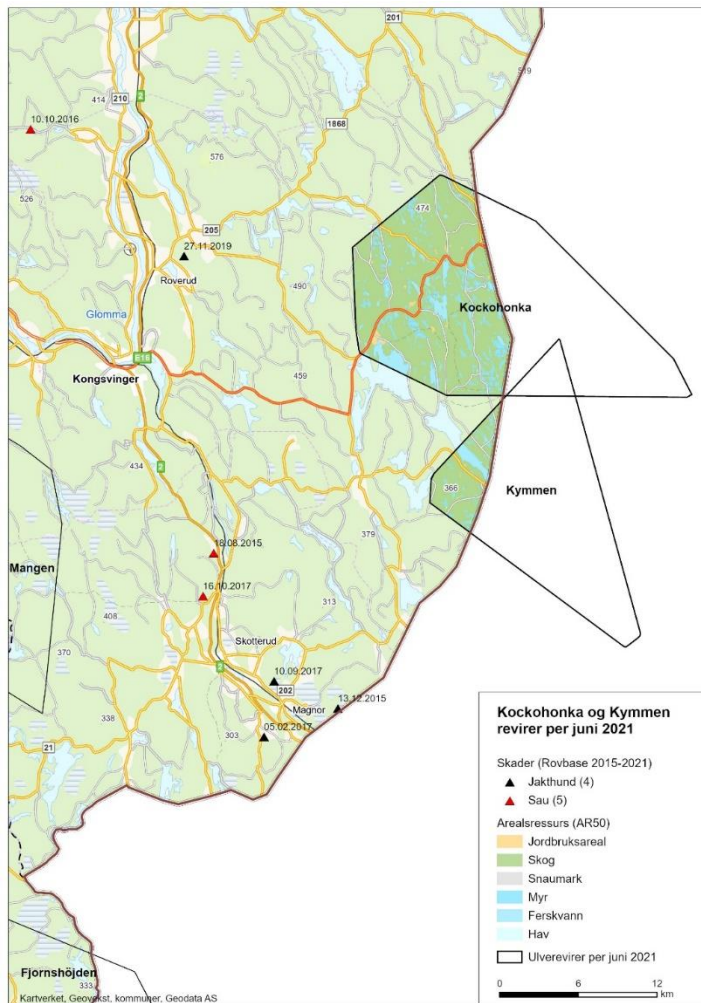
Varåareviret bruker områder i Trysil kommune på norsk side. I og rundt reviriområdet er det omtrent 4 foretak med beitedyr med til sammen ca. 70 storfe. Det beiter storfe både på inngjerdede arealer og fritt på utmarksbeite. Det slippes storfe fritt på utmarksbeite ved Rysjølia.

Kockohonka

Status 20120/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (6 individer). Innnavlskoeffisient: 0,271.

Det revirmarkerende paret ble første gang registrert i 2019/2020, og det er dokumentert yngling i 2020. Til sammen ble det registrert 6 individer i reviret i 2020/2021

Kockohonka bruker områder i Kongsvinger og Grue kommuner på norsk side. I og rundt reviriområdet er det omtrent 3 foretak med beitedyr i og rundt reviriområdet (ett foretak med storfe og 2 med sau) med til sammen 50 storfe og 110 sau. Alt av sau går på inngjerdede arealer (blant annet innenfor et større inngjerdet utmarksbeite i Grue Finnskog), mens storfe går fritt på utmarksbeite.

Figur 6: Detaljkart over revirene Kockohonka og Kymmen med informasjon om skader per revir og skader totalt i kartutsnittet. Kartet viser også Svarthusreviret som ble felt vinteren 2020.

Rømskog

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir (6 individer). Innavlskoeffisient: 0,187

Det revirmarkerende paret i Rømskogreviret ble første gang registrert i 2016/2017 og igjen i 2017/2018. I 2018 ble det registrert en ny parkonstellasjon i reviret (to F3 individer) som ynglet samme år og i 2019. I 2020/2021 er det registrert ny hann i reviret (et F2-individ). Familiegruppen har leveområde både i Norge og Sverige, med hovedvekt i Norge.

I 2018 ble det dokumentert 8 sau tatt av ulv på innmark på østsiden av Rødnessjøen i Marker kommune. Dette ligger i nåværende reviområde til Rømskogreviret, men det er usikkert hvilket revir den eller de skadegjørende ulvene kommer fra. I mars 2021 er det dokumentert to sauer tatt av ulv på innmark ved Degernes i Rakkestad kommune. Denne skaden er knyttet til en valp med opprinnelse fra Rømskogreviret, ukjent alder.

På norsk side bruker Rømskogreviret områder i deler av Aurskog-Høland og Marker kommuner. Reviområdet grenser til områder brukt av Fjornsjöhøjden-paret (nytt revirmarkerende par med delvis tilhold i Sverige) og til "Deisjøreviret" (radiomerket ulvepar som ble flyttet fra Deisjø-området i Hedmark, hannen er finsk-russisk innvandrer, F0-individ).

I og rundt reviområdet er det omtrent 30 foretak med beitedyr (11 med sau, 16 med storfe og 3 med både sau og storfe) med til sammen rundt 1000 sau og 1100 storfe. Det er også noen av

foretakene som har geit. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer, det meste på gårdsnære beiter. Hoveddelen av beitedyrene er i Marker kommune, med flest driftsentere med beitedyr på vestsiden av Rødnessjøen og Lifjorden.

Fjornshöjden

Status 2020/2021: Revirmarkerende par i grenserevir uten yngling i 2020.

Fjornshöjden er et nytt par, første gang dokumentert 2020/2021. Innavlskoeffisient: 0,387

På norsk side bruker Fjornshöjden bruker områder sør-øst i Aurskog-Høland kommune. Reviret overlapper delvis/grenser til revirene Rømskog og Deisjø.

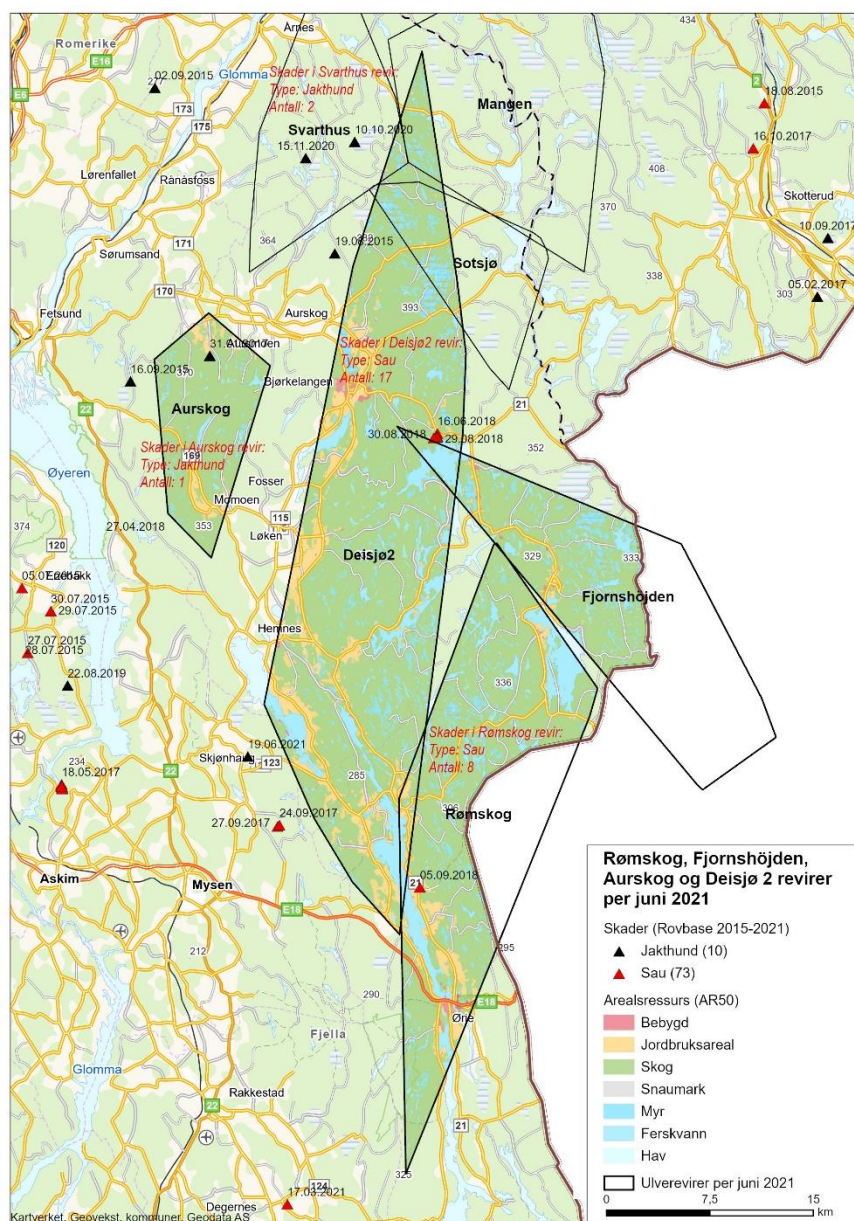
I og rundt reviområdet er det rundt to foretak med i overkant av 60 sau. Det slippes ikke dyr fritt på utmarksbeite.

Boksjø

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir (6 individer). Innavlskoeffisient: 0,075.

Reviret ble registrert første gang i 2016/2017 med revirmarkerende par og deretter i 2017/2018 som familiegruppe (yngling). I 2018/2019 ble det registrert en ny stasjonær tise i reviret, og i 2019 kom det inn ny en hann. Hannen er et avkom (F1) av den svenske Tivedentispa (F0), som ble flyttet med partneren sin fra Nord-Sverige til Örebros län i 2013. Det er dokumentert yngling i Boksjø-reviret i 2020, og det har dermed ført til at verdifulle gener fra Tivedentispa har bidratt inn i ulvebestanden. Lederparet har ikke vært dokumentert som revirmarkerende i området i vinter, og er trolig forsvunnet. Revirgrenser og status i reviret er derfor usikkert.

I og rundt reviområdet er det omtrent 3 foretak med beitedyr (2 med sau og storfe, en med sau) med til sammen rundt 70 storfe og i overkant av 100 sau. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite.

Figur 7: Detaljkart over revirene Rømskog, Fjornshøyden og Deisjø-reviret med informasjon om skader per revir og totalt i kartutsnittet. Kartet viser også Aurskogreviret som ble felt vinteren under lisensfelling 2020.

3.3. Grenserevir med størst andel areal i Sverige

Juvberget

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir (3-4 individer). Innavlskoeffisient: 0,256.

Det første revirmarkerende paret ble registrert i Juvberget i 2012/2013. Det har siden den gang vært registrert ulv i reviret hvert år med unntak av 2013/2014. I 2014/2015 var det et revirmarkerende par i reviret, mens det i 2015/2016 ble registrert yngling etter at et nytt par hadde overtatt reviret. Disse fikk også et kull i 2016/2017. I 2017/2018 ble det registrert en ny parkonstellasjon i reviret, en F2 tisper og en F3 hann. Dette førte til en ny registrering av yngling i reviret. På våren 2018 ble det registrert valper i hiet igjen, men disse ble ikke igjenfunnet i reviret seinere under registreringsperioden, og hannen i reviret ble funnet død i desember 2018. Tisper slo seg så ned med hannen fra Bograngen som hadde med seg noen årvalper. I 2019/2020 ble Juvberget registrert som

et revirmarkerende par, mens det i 2020/2021 er dokumentert yngling i reviret. Det er radiomerket individ(er) i reviret i regi av forskningsprosjektet Grensevilt.

Juvberget overlapper delvis med revirene Ulvåa og Varåa, og bruker områder i Våler og Åsnes kommuner. I og rundt reviområdet er det omtrent to foretak med beitedyr, med til sammen ca. 170 storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Kymmen

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2020 (5-7 individer). Innavlskoeffisient: 0,159.

Reviret ble første gang registrert i 2018/2019 som revirmarkerende par uten yngling. Hovedandelen av reviret ligger i Sverige. Det ble registrert en ny hann i reviret i 2019/2020. Paret gir en relativt sjelden kryssning av F2 fra både Kynna og Galven.

Kymmen bruker områder i Kongsvinger kommune på norsk side. I og rundt reviområdet er det omtrent 9 foretak med beitedyr i området (5 med storfe og 4 med sau) med til sammen ca. 230 storfe og 240 sau. Alt av sau og det meste av storfe går på inngjerdede arealer. Det slippes rundt 70 storfe fritt på utmarksbeite i området.

[3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2020/2021](#)

Kynna

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling, i sin helhet innenfor ulvesonen i 2020. 11 individer ble felt på lisensfelling i januar 2021.

Aurskog

Status 2020/2021: Familiegruppe med yngling, i sin helhet innenfor ulvesonen i 2020. 4 individer ble felt på lisensfelling i januar 2021.

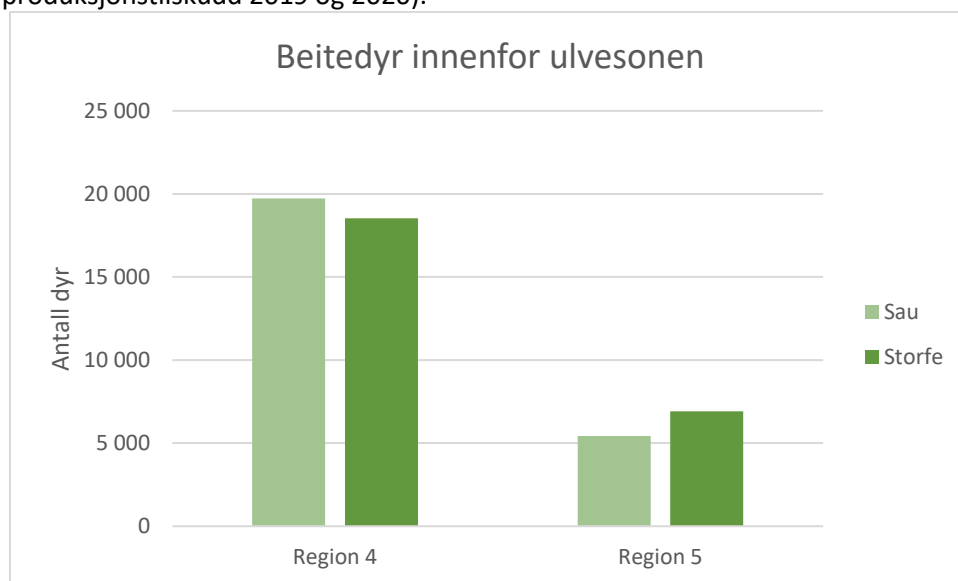
Svarthus

Status 2021/2021: Revirmarkerende par uten yngling, i sin helhet innenfor ulvesonen i 2020/2021. Utsiktet felling under lisensfelling i Aurskog-reviret.

4. Beitedyr

4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen

Innenfor ulvesonen er det i overkant av 25 000 sau og 25 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2019 og 2020).

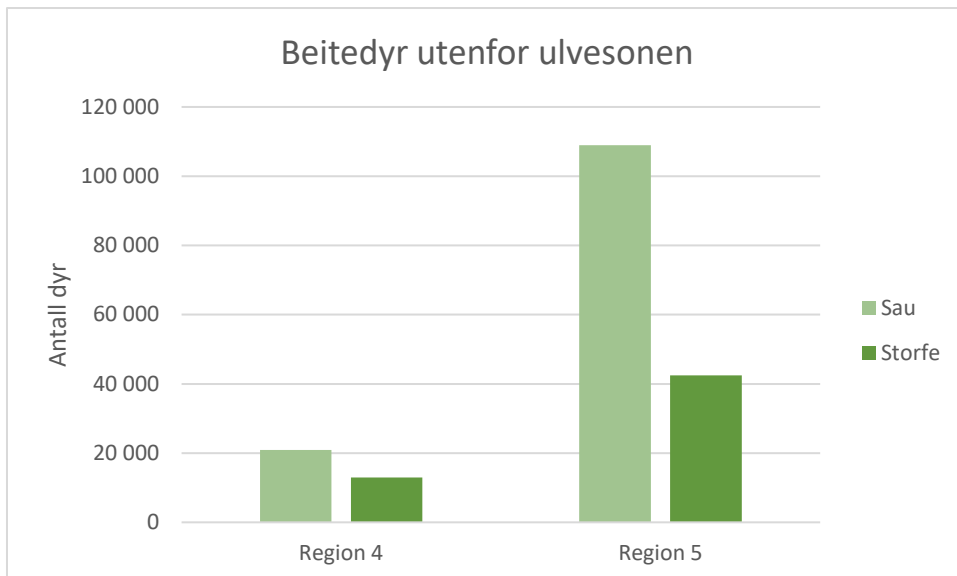
Figur 8: Figuren viser antall dyr innenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2019 og 2020, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter innenfor ulvesonen.

Det har skjedd gradvise og forskjellige driftstilpasninger av beitebruken i ulvesonen. Sør i ulvesonen, i Oslo og Østfold og deler av Akershus, har det i liten grad foregått beiting fritt på utmarksbeite. I Østfold opphørte utmarksbeitebruken etter flere skadeår tidlig på 2000 tallet, men praktiseres fortsatt på øyer i Hvalerskjægården. Nå skjer beitebruken på inngjerdet innmark og/eller i kombinasjon med utmark, der bruk av rovviltavvisende elektriske gjerder (rovdyrgjerder) er det viktigste forebyggende tiltaket. Den samme utviklingen har skjedd i kommunene i Akershus, sør for Oslo og Glomma. Tilskudd til rovviltgjerder, innvilges i hovedsak til enkeltbrukere med sau, og er blitt det aller viktigste enkelttiltaket sør i ulvesonen.

Nord i ulvesonen er også utmarksbeitebruken redusert, og tilpasset økt beiting på innmark. Innenfor ulvesonen i Hedmark går alt av sau på inngjerdede arealer, hovedsakelig på innmark. Det flyttes også en del saubesetninger til utmarksbeite lenger nord i fylket. Disse dyrene beiter på innmarksbeite i forkant og i etterkant av beitesesongen i tilknytning driftssentrene. I Grue og Trysil kommuner ble det tidlig på 2000-tallet etablert to store gjerdeanlegg på utmarksbeite (på henholdsvis 11 og 24 kv.km). Den største delen av storfebesetningene i ulvesonen i Hedmark slippes på inngjerdede arealer, men det slippes også en del storfebesetninger fritt på utmarksbeite i ulvesonen. Det er et vesentlig antall storfe i mange kommuner i ulvesonen i Hedmark, med flest dyr i Elverum, Åsnes, Kongsvinger og Trysil.

4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen

Utenfor ulvesonen er det i underkant av 130 000 sau og i overkant av 55 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2019 og 2020). I region 4 omfatter tallene beiteprioriterte områder, mens i region 5 omfatter tallene også rovviltprioriterte områder utenfor ulvesonen. Hoveddelen av beitedyrene utenfor ulvesonen slippes fritt på utmarksbeite.

Figur 9: Figuren viser antall dyr innenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2019 og 2020, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter utenfor ulvesonen.

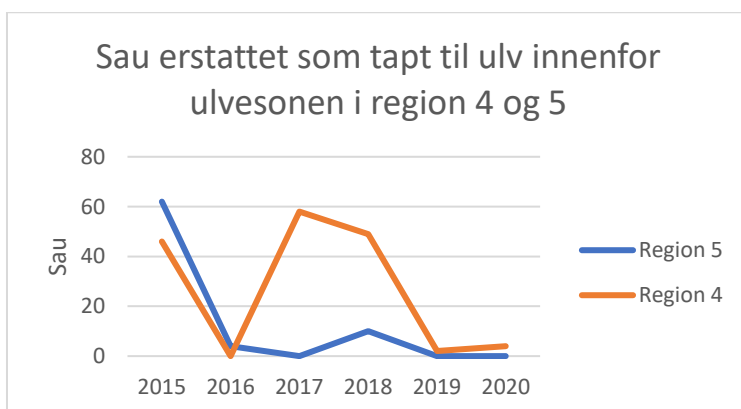
5. Skadehistorikk

5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv. I perioden 2015-2021 (t.o.m. 12. august 2021) er det dokumentert 191 skader på sau, 5 skader på storfe og 29 skader på hund. For sau gir tall fra erstatningssøknader (se figur 10) et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og tapte dyr som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

For sau er skadene knyttet til enkelthendelser der ulv har kommet seg innenfor inngjerdede beiter. Inngjerdingen har i noen av skadetilfellene vært ordinære sauegjerder uten rovviltavvisende, og i andre tilfeller har det vært rovviltavvisende gjerder med større eller mindre mangler i forhold til standard for rovviltavvisende gjerder. Figur 10 viser antall sau erstattet som tapt til ulv i perioden 2015-2020. I perioden 2015 til 2020 ble det erstattet 394 sau som tapt til ulv, av disse var 40 % (159 sau erstattet) knyttet til i 4 og 60 % (235 sau erstattet) til region 5.

Figur 10: Sau erstattet som tapt til ulv innenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2015 til 2020.

Storfe

De dokumenterte storfeskadene innenfor ulvesonen har skjedd i tilknytning til storfebesetninger som beiter fritt i utmark. Alle skadene på storfe har skjedd i region 5.

Hund

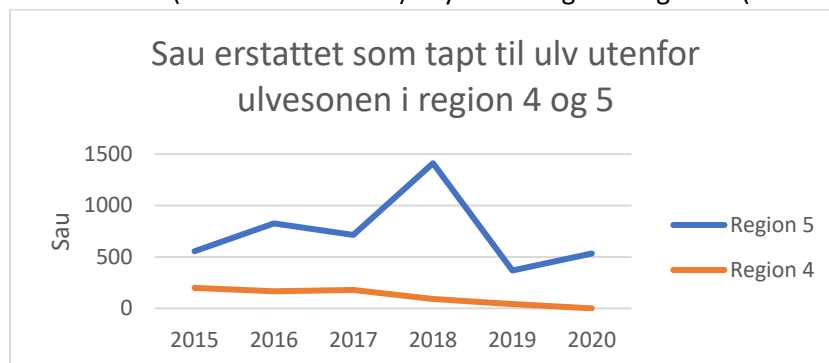
Det er dokumentert totalt 29 ulveskader på hund innenfor ulvesonen i perioden 2015-2021. Av disse er 26 skadetilfeller tilknyttet jakthunder om høsten/vinteren.

5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv utenfor ulvesonen. I perioden 2015-2021 (t.o.m. 12. 8.21) er det dokumentert 1562 skader på sau, 4 skader på storfe, 23 skader på tamrein og 14 skader på hund. For sau og tamrein gir tall fra erstatningssøknader et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

Skadetilfeller på sau utenfor ulvesonen er i hovedsak knyttet til skadesituasjoner der ulv kommer inn i områder med sau fritt på utmarksbeite. Skadeomfanget kan bli betydelig i slike situasjoner. Det ble i perioden 2015-2020 erstattet totalt 5758 sau som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5. Av disse er 88 % (5082 sau erstattet) knyttet til region 5 og 12 % (676 sau erstattet) knyttet til region 4.

Figur 11: Sau erstattet som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2015-2020.

Storfe

Det er dokumentert 4 skader på storfe forårsaket av ulv utenfor ulvesonen i perioden 2015-2021. Dette har vært knyttet til dyr som går fritt på utmarksbeite. Alle skadene har skjedd i region 5.

Tamrein

Skader på tamrein er knyttet til sør-samisk tamreindrift i Elgå reinbeitedistrikt i region 5. I perioden 2015 til 2020 er det erstattet 39 tamrein som tapt til ulv. Av disse er 33 erstattet i reindriftsåret 2019/2020.

Hund

Det er dokumentert totalt 14 ulveskader på hund utenfor ulvesonen i perioden 2015-2021. Som innenfor ulvesonen, skjer de fleste skader på hund under jakt om høsten/vinteren. 9 av skadene gjelder jakthund.